

विद्यार्थीहरूले सकेसम्म आफ्नै शब्दमा उत्तर दिनुपर्ने छ । दायाँ किनारामा दिइएको अङ्कले पूर्णाङ्क जनाउँदछ ।

समय : ३ घण्टा

पूर्णाङ्क : ७५

१. तलको अनुच्छेदमा रेखाङ्कन गरिएका शब्दहरूको अक्षर संरचना देखाई अक्षर सङ्ख्यासमेत देखाउनुहोस् : ३
आफ्नो क्षमतालाई सिर्जनशील काममा लगाउने व्यक्ति जीवनमा सफल हुन्छ । जुनसुकै काम गर्दा पनि सोच विचार गरेर गर्नु बुद्धिमान्नी हुन्छ । विचारपूर्वक सम्पादन गरिएको कामको परिणाम पक्कै राम्रो हुन्छ ।
२. तलको अनुच्छेदलाई शुद्ध गरी पुनर्लेखन गर्नुहोस् : ३
कहाँ थियौ यतिका दिनसम्म ? भन्दै दमयन्ती चीसो ढुङ्गा माथि आफ्नो मुखमा सुर्यको सुनौलो प्रभाती किरनलाई अनुभव गर्दै व्यूँझिइन्
३. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : २
(क) तलको अनुच्छेदबाट एउटा पारिभाषिक शब्द र एउटा अनुकरणात्मक शब्द पहिचान गरी तिनलाई वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् :
कलकल गर्दै बग्ने नदी र छडछड गर्दै भर्ने छहराले सजिएको जलस्रोतको धनी भूपरिवेष्टित र विकासोन्मुख देश नेपाललाई विद्युतीकरण गरेर समृद्ध राष्ट्र बनाउन ऊर्जाको खपतमा समेत ध्यान दिनु आवश्यक छ ।
(ख) तलको अनुच्छेदबाट एउटा उखान र एउटा टुक्का पहिचान गरी तिनलाई वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् :
रातदिन पसिना काढेरै भए पनि रमाले आफ्नो छोरो रमेशलाई सधैं काँध हालिन् । हुने बिरुवाको चिल्लो पात भने भैं उसले पनि सानैदेखि पढाइमा आफूलाई अब्बल सावित गर्दै सबैलाई मेख मायायो । अकबरी सुनलाई कसी लगाउनुपर्दैन भन्ने आहानलाई पुष्टि गर्दै वार्षिक परीक्षामा उच्च अङ्क ल्याएर आफ्नी आमाको नाक ठाडो पार्न रमेश सफल भयो ।
४. तलको अनुच्छेदमा रेखाङ्कन गरिएका शब्दको पदवर्ग पहिचान गरी लेख्नुहोस् : ३
हाम्रो समाजमा जातीय र लैङ्गिक विभेदमा कमी आउँदै छ । यिनलाई पूर्ण रूपमा हटाउन अबै चेतनाको खाँचो छ ।

५. तलको अनुच्छेदबाट दुईओटा तत्सम र दुईओटा तत्भव शब्द पहिचान गरी लेख्नुहोस् : २
धेरै परिश्रम गरेर असारमा रोपेको धान बाली अन्नका रूपमा मङ्सिर महिनामा आफ्नो घरमा भित्र्याउन पाउँदा कृषकहरू हर्षले गद्गद् भएका छन् ।
६. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ३
(क) तलको अनुच्छेदबाट तीनवटा उपसर्ग व्युत्पन्न शब्द र तीनवटा प्रत्यय शब्द पहिचान गरी तिनको निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् :
प्राचीन र ऐतिहासिक महत्त्वका भवन वा स्थलहरूको पुनः निर्माण, संरक्षण र प्रचार गर्दै भावी पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्नु हाम्रो कर्तव्य हो । यसका लागि सरकारी र गैरसरकारी निकाय क्रियाशील हुनु आवश्यक छ ।
(ख) तलको अनुच्छेदबाट तीनओटा समस्त शब्द र तीनओटा द्वित्व शब्द पहिचान गरी समस्त शब्दको विग्रह र द्वित्व शब्दको निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् :
रातदिन मिहिनेत गर्ने आमाबुबाका छोराछोरीहरूले नै आफ्नो भविष्यनिर्माण गरेका छन् । समुचित शिक्षादीक्षा र संस्कार पाएर हुर्किएका केटाकेटीहरू ससाना कुरामा कहिल्यै भैँभगडा गर्दैनन् । अरूको उचित सरसल्लाह मान्दै परेको बेलामा जोसुकैलाई पनि मरमदत गर्न अग्रसर हुन्छन् ।
७. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४
(क) तल दिइएका वाक्यहरूमा रेखाङ्कन गरिएका शब्दहरू कुन कुन कारकका हुन् पहिचान गरी लेख्नुहोस् :
मैले बजारबाट भाइलाई एउटा कलम ल्याइदिएँ । ऊ त्यस कलमले गृहकार्य गर्न थाल्यो ।
आमाले उसलाई खाजा खान बोलाउनु भयो । टेबुलमा कलम र कापी राखेर ऊ खाजा खान थाल्यो ।
(ख) तलका अनुच्छेदलाई द्वितीय पुरुषमा परिवर्तन गर्नुहोस् :
हामी नेपाली हौं । हामी स्वाभिमानी छौं । हामी कर्ममा विश्वास गर्छौं । हामी आफ्नो देश आफै बनाउँछौं ।
८. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४
(क) भूतकालको अभ्यस्त पक्षका क्रियापदको प्रयोग गरी चार वाक्यमा आफ्नो बाल्यकालको बयान गर्नुहोस् ।
(ख) वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् :
यसपालि दसैँमा घर गइयो । आमाबुबाको हातबाट टीका लगाइयो । पुराना साथीहरूसँग भेटघाट गरियो । उनीहरूसँग मिलेर गाउँ घुमियो ।

९. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

४

(क) तलका वाक्यहरूलाई एउटै **वाक्य संश्लेषण** गर्नुहोस् :

तराईमा प्रशस्त मात्रामा अन्नबाली उब्जन्छ । तराईको माटो ज्यादै ऊर्वर छ । तराईमा सिँचाईको उचित व्यवस्था छ । तराईलाई नेपालको अन्नको भण्डार नै मानिन्छ ।

(ख) तलका वाक्यलाई प्रत्यक्ष कथनमा परिवर्तन गर्नुहोस् :

उमेशले आज आफू विद्यालय नजाने कुरा बतायो । आमाले उमेशलाई विद्यालय नजानुका कारण सोध्नुभयो । उमेशले आफूलाई सन्चो नभएको कुरा आमालाई बतायो । आमाले उमेशलाई घरमै बसेर आराम गर्ने सल्लाह दिनुभयो ।

१०. तल दिइएको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनुहोस् :

५

मानिस वस्तु, पुँजी, विचार, प्रविधि, संस्कृति कुनै निश्चित ठाउँ र देशको सीमा नाघेर विश्वभर फैलिने अवस्था नै विश्वव्यापीकरण हो । विश्वव्यापीकरणमा संसारका कुनै पनि मानिसका सिर्जना, विचार र नयाँ प्रविधिले सजिलै संसारभरि फैलिने मौका पाउँछन् । यसमा मानिस कुनै एउटा देशको नागरिक मात्र होइन, पृथ्वीकै एउटा सदस्य बन्छ र त्यसबाट लाभ लिन सक्छ । विश्वव्यापीकरणकै कारण अहिले संसारभरिका मानिसले सूचना र प्रविधिको यथेष्ट लाभ लिन पाएका छन् । सूचना र प्रविधिको विश्वव्यापीकरणले गर्दा संसारभरिका घटना, ठाउँ, जाति, संस्कृतिहरूबारे सहजै थाहा पाउन सकिएको छ । साथै, इमेल, इहेल्थ, इलाइब्रेरी, इलर्निङ, इमार्केटिङ जस्ता सुविधाहरू पाइएको छ । आजका मानिसका असीमित इच्छा र आवश्यकताहरूको परिपूर्ति एउटै ठाउँ र एउटै देशबाट सम्भव छैन । विश्वव्यापीकरणसँगै यी समस्या समाधान हुँदै छन् । आज लाखौं नेपालीहरू संसारका विभिन्न मुलुकमा काम गरिरहेका छन् । आज नेपालको कुल आम्दानीको एक चौथाइभन्दा बढी हिस्सा वैदेशिक रोजगारीबाट आउने रेमिट्यान्सले धानेको छ । यो सबै विश्वव्यापीकरणबाट सम्भव भएको हो । विश्वव्यापीकरणले मानिसलाई खुला संसार प्रदान गर्दछ । खुला परिवेशमा नै मानिसको प्रतिभा, क्षमता र मिहिनेत फल्कने र फैलिने मौका पाउने भएकाले विश्वव्यापीकरणलाई कसैले पनि नकार्न मिल्दैन । हामीले विश्वव्यापीकरणको नाममा आफ्ना रीतिरिवाज, मूल्य मान्यता, संस्कार संस्कृति जस्ता पक्षलाई भने कदापि बिर्सन मिल्दैन । यिनबाट हाम्रो मौलिक पहिचान कायम रहन्छ ।

प्रश्नहरू :

(क) विश्वव्यापीकरण भन्नाले के बुझिन्छ ?

(ख) विश्वव्यापीकरणका फाइदाहरू लेख्नुहोस् ।

(ग) नेपालको अर्थतन्त्रमा वैदेशिक रोजगारीको भूमिका कस्तो छ ?

(घ) सूचना र प्रविधिको विश्वव्यापीकरण कसरी भएको छ ?

(ङ) हामीले बिर्सन नहुने पक्ष कुन कुन हुन् ?

११. तलको दिइएको अनुच्छेद पढी मुख्य मुख्य चारओटा बुँदा टिपोट गर्नुहोस् र एक तृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् :

२+३

जिज्ञासा नै ज्ञानको बीज हो । जिज्ञासा वृत्तिलाई विकसित गर्नु र त्यसमा उत्तम संस्कारको स्थापना गर्नुमा नै शिक्षाको उपयोगिता रहेको हुन्छ । जुन शिक्षाले मानवका सद्वृत्तिको जागरण गर्दैन, जसले मानवलाई भोगप्रधान प्रेयोमार्गबाट कल्याणप्रधान श्रेयोमार्गतर्फ लर्गदैन, मानव मनमा पसेर मानवलाई एक श्रेष्ठ जीवनस्वप्नले भरिदिँदैन त्यो शिक्षा होइन, साक्षरता मात्र हो । आज यस किसिमको साक्षरता नै संसारका अनेक जटिल समस्याको कारण बन्न पुगेको छ । यसै कारणले शिक्षा हाम्रो धर्म र संस्कृति अनुकूल हुनैपर्छ । विद्यार्थीहरूले विद्यालयमा मात्र सबै कुरा सिक्छन् भन्नु भुल हुन जाने छ । बालकले परिवारबाट छिमेकीबाट, साथीबाट, आफ्ना गुरुजनबाट र समाजबाट केही न केही सिक्किरहेको हुन्छ । समाजको वातावरण दूषित हुन दिनु हुँदैन । समाजको वातावरण परिष्कार गर्नु नितान्त आवश्यक छ । यसका लागि अर्थप्रधान जीवनदृष्टिको स्थानमा कर्तव्यप्रधान जीवनदृष्टि विकसित गर्नु अत्यावश्यक छ । कर्तव्यप्रधान जीवनदृष्टिको निर्माण संस्कृतिसंस्कृत शिखाबाट हुन्छ । यस किसिमको शिक्षाबाट मानव असल मात्र होइन, सफल पनि हुन्छ ।

१२. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

४

(क) कृषिजन्य वस्तुमा जथाभावी विषादीको प्रयोग गरिएको भनी पत्रपत्रिकामा छापिएका समाचारलाई विषय बनाई यसतर्फ सम्बन्धित निकायको ध्यानाकर्षण गराउँदै, 'गोरखापत्र' राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकाका सम्पादकलाई चिठी लेख्नुहोस् ।

(ख) तपाईंको गाउँको कुनै एक व्यक्तिले त्यसै गाउँमा बसोबास गर्ने अर्को व्यक्तिसँग एक लाख रुपैयाँ ऋण लिएको बेहोरा खुलाई एउटा तमसुक पत्र तयार पार्नुहोस् ।

१३. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

५

(क) आफूले भ्रमण गरेको कुनै एक नेपालको पर्यटकीय स्थलका बारेमा १५० शब्दसम्मको प्रतिवेदन तयार पार्नुहोस् ।

(ख) 'युवावर्गको विदेश पलायन' शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नुहोस् ।

१४. कुनै एकको व्याख्या गर्नुहोस् :

४

(क) हेरौंला, त्यो हुरी भएर आउने छ
तिमी पात भएर पछ्याउने छौ ।

(ख) सुबोध मेरो जीवनरुखमा जोडिएको मसिनो हाँगो हो भने छोराछोरी मेरो जीवनरुखका जरा, हाँगाबिँगा, फल सबै हुन् ।

१५. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

४

(क) तल दिइएको **नियात्राको** अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

नेपाल हिमाली मुलुक हो तापनि धेरैजसो नेपालीले हिउँ कल्चन पाएका हुँदैनन् । मैले २००१ सालमा विशाल हिउँ वर्षा हुँदा फिक्कलमा हिउँमा खेल्नबाहेक र दार्जिलिङमा एक दुई पटक

क्रमशः

फुस्फुसाएको देखेबाहेक हिउँको राम्रो परिचय बेलायतमा मात्र पाएको थिएँ। बेलायती हिउँभन्दा सतबाँझका लेकको हिउँ बेग्लै थियो। यो हिउँ मेरो थियो, मेरो मुटुको थियो र हिमाली हार्दिकता बोकेको र चम्किलो थियो।

प्रश्नहरू :

(अ) लेखकलाई बेलायती हिउँभन्दा सतबाँझको लेकको हिउँ किन बेग्लै लागेको हो ?

(आ) 'नेपाल हिमाली मुलुक हो' भन्नुको तात्पर्य के हो ?

(ख) तलको **संवादको अंश** पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

हेर घनश्याम, प्राकृतिक सौन्दर्यको मात्रै कुरा गर्ने हो भने नेपालका हिमाल, जङ्गल र चरामात्रै भनेर पुग्दैन। यहाँ असङ्ख्य पहाड, अन्नको भण्डार तराई, नदी, ताल उपत्यका, सिमसार, जैविक विविधता आदि थुप्रै कुरा छन्। नेपाल आउने पर्यटक सबै हिमाल हेर्न र आरोहण गर्न आउने होइनन् नि ! पर्यटकका पनि विभिन्न किसिम छन् भन्ने तिम्रीलाई थाहै छ। त्यसमध्ये सांस्कृतिक पर्यटन पनि त एक हो। नेपालजस्तो सानो ठाउँमा सयौँ जाति, सयौँ भाषा, सयौँ संस्कृतिको अध्ययन गर्न पाउनु सांस्कृतिक पर्यटनका लागि ठुलो अवसर हो नि ! त्यसैले नेपालको विविधतासँग पर्यटकको सरोकार हुने भएन र ?

प्रश्नहरू :

(अ) नेपालको प्राकृतिक सौन्दर्यभित्र के के कुरा पर्दछन् ?

(आ) नेपालमा सांस्कृतिक पर्यटनको कस्तो सम्भावना छ ?

१६. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

४

(क) नेपाली जनताको आर्थिक विकासमा सहकारीले खेलेको भूमिकाका बारेमा आफ्नो प्रतिक्रिया लेख्नुहोस्।

(ख) 'गोर्खे' कथाको पात्र पेशालको ठाउँमा यदि तपाईं हुनुभएको भए प्रविधिको क्षेत्रमा के कस्तो नयाँ काम गर्नुहुन्थ्यो, आफ्नो विचार लेख्नुहोस्।

१७. कुनै एक प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् :

८

(क) 'एक चिहान' उपन्यासमा शिव नारानलाई कस्तो पात्रका रूपमा चित्रण गरिएको छ, उसका चारित्रिक विशेषताका आधार चिनाउनुहोस्।

(ख) आधुनिक विज्ञानको क्षेत्रमा स्टिफन विलियम हकिङ्गले दिएको योगदानका बारेमा चर्चा गर्नुहोस्।

१८. कुनै एक शीर्षकमा कम्तीमा २५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्नुहोस् :

८

(क) विज्ञान र प्रविधिको महत्त्व

(ख) विद्युतीकरण र देशको आर्थिक विकास

(ग) मेरो देश : मेरो स्वाभिमान